

Egy magyar Finnországban

Dr. Kádár György a zenetudományok doktora, húsz éve él Finnországban. Most éppen egy finn történelemlétkönyvet fordít magyarra. A vele készített és a HUNSOR Hírfutár sorozatban megjelent távinterjúból közlünk részleteket:

– A 70-es évek végétől rengeteg finn vendég járt Magyarországon, mert akkoriban kezdtek kiépülni – alighanem Moszkva engedélyére – a finn-magyar testvérvárosi kapcsolatok. Feleségemmel, Albert Zsuzsannával éppen akkor jártunk a finnugor szakra, előbb a szegedi, majd a pesti egyetemen. Akkoriban még kevesen tudtak otthon finnül. Budapesten is csak tízen-húszan, ha lehetünk. Így aztán, noha a hétköznapi, a beszélt nyelvet nem ismertük annyira – hiszen a finnugor tanszékek (kötelező) finn óráinak ez nem volt célja – , segítségünkre akkor is nagy szükség volt. Lassanként azonban – tolmácsolás közben – az élő nyelven is megtanultunk értekezni. Egy alkalommal aztán egy finn kórushoz hívtak idegenvezetőnek. Annak karnagyával sok mindenről elbeszélgettünk, egyebek között az iskoláimról. Amikor meghallotta, hogy a magyar és a finnugor szakok előtt énekszakon végeztem, megkérdezte, ismerem-e a Kodály-módszert. Még most is emlékszem, hogy a kérdés igencsak meghökkentett. Hallottam a Kodály módszerről s bár elvégeztem a konzervatóriumot, azután meg énektanárnak is kitanítottak –, de Bartók vagy Kodály írásait soha nem adták a kezembe, Kodály tanításairól, pedagógiai műveiről addig hivatalos fórumon soha senki semmit sem kérdezett. Hanem akkor ott azonnal válaszolnom kellett. „Hát, tanítani nekem ugyan erről semmit sem tanítottak – vallottam meg az igazat –, de a fölsőben Szabó Helga volt az énektanárom, aki viszont Kodály tanítványa volt, s arra nagyon jól emlékszem, ő hogyan tanított bennünket.” Ezután a karnagy úr megkérdezte tőlem, lenne-e kedvem Vaasába jönni az ottani énektagozatos osztályokat tanítani. Hirtelen jött a kérdés. Annál inkább, mert akkoriban én már nyelvészettel foglalkoztam, s emellett Lükő Gáborhoz jártam magyarságtudományt tanulni. Megkértem a finn karnagyot, hadd gondolkodjunk erről feleségemmel egy-két napot. Meghányván-vetvén a dolgot, azt gondoltuk, hogy egy-két évre kimehethetnénk, hátha valóban segítségére lehetnénk finn tanártársainknak, mi pedig cserébe tökéletesíthetnénk finn tudásunkat. Ráálltunk tehát az ajánlatra, s következő ősszel már öt éves Levente fiunkkal Finnországban voltunk. Magam pedig azóta is ott dolgozom a nyugat-finnországi Vaasa városában, Helsinkitől 420 kilométerre. Amikor először kerestük meg feleségemmel ezt a várost a térképen, s megláttuk, hogy kikötővárosról van szó, azt hittük, hogy forgalmas, élénk életű városba jövünk. Aztán kiderült, hogy valóban kikötőváros, de nem túl forgalmas.

Nagyon is békés, nyugodt kisváros. Ötvenezer lakosa van, kb. 25 százalékuk svéd. Az időjárás bizony elég mostoha. A kérdésre talán a legjobb egy közkeletű finn szólással válaszolnom: „A finn nyár ugyan rövid, de elég ritkán havazik.” Télen általában mínusz 5-10 fok van, de nem ritka a mínusz 20-30 fok sem. Ha a hőmérő -30 fokot vagy még annál is hidegebbet mutat, akkor a vastárgyakat nem jó megfogni, mert égési seb marad az ember kezén. Télen a nap itt Vaasában tíz órakor kel, valamennyire nagy lassan följebb kúszik az égen, s aztán délután két óra felé már vissza is fordul. Három-négy óra körül megint sötét van. A hosszú sötétséget nehéz elviselni. Sokan esnek depressziós hangulatba. Az én munkahelyemről is elmondhatom, hogy nyáron egészen más, könnyedebb, vidámabb a hangulat, mint február-március-áprilisban. A finnek egyébként azt szeretik a legjobban, ha mínusz 5 fok van és süt a nap. Ez elég ritkán fordul elő, s mivel a nappalok is rövidek, ha egy-egy napra ki is süt, azt sem lehet sokáig élvezni. Ilyenkor sokat korcsolyáznak, síelnek, sokat vannak a szabadban. A legrosszabb számukra talán a március-április, amikor – a napok ugyan már kezdenek világosabbak lenni – a természet még nem éledt fel, minden sötét. Lappföldön még májusban is nagy hó van. Az én városomban májusban már csak itt-ott, az erdők alján, árnyékos helyen lehet havat találni. Akkor kezd zöldülni. Mi magyarok azon szoktunk nevetgélni, hogy kétszer ehetünk epret: először odahaza június elején, amikor a tanév végeztével hazamegyünk Magyarországra, aztán meg augusztusban, amikor visszamegyünk Finnországba. Itt ugyanis augusztus végén érik az eper, s nem sokra rá az erdei bogyók.

– *A svédekén kívül vannak-e más kisebbségek is? Hogyan viszonyulnak a finnek az idegenekhez? Már ami a mindennapokat illeti, nem csak a hivatalos álláspontot.*

– Finnország legnagyobb kisebbségét a svédek alkotják (kb. 5%). A Ruotsalainen kansanpuolue (Svéd Néppárt) képviseli őket a parlamentben, de más pártokban is jelen vannak. Nagyobb részük az ország part menti sávjában lakik. Városom, Vaasa is ilyen helyre esik. A finnországi svédek helyzete a közép-európai kisebbségekkel összehasonlítva sok mindenben eltérő. Ennek megértéséhez azonban elengedhetetlen, hogy az ember a finn történelemről is tudjon valamit. A mai Finnország svéd lakosságának egy része még a viking időkől származik, más része viszont később, a svéd királyság alatt, főként az 1500-as évek utáni időkben költözött ide, pl. finnországiaktól elvett hivatalokba vagy birtokokra. A svéd királyság 1154-ben foglalta el a finn földet, az akkor még államiságot nem alkotó finnek a svédektől szép lassan tudták csak visszahódítani maguknak az országot. S a finnek bizony csak kemény kulturális küzdelem után jutottak el oda, hogy Finnország finn lehessen. A századfordulón például a finnországi svéd vezetőréteg hevesen ellenezte a finn nyelvű gimnáziumok létrehozását. Itt tehát nem arról van szó, hogy a svédek vívták volna ki maguknak az őket megillető kisebbségi jogait, vagy hogy a finnek lovagias módon megadták volna azokat a svédeknek, hanem arról, hogy a finneknek sikerült

elérniük, hogy az országot „el- vagy vissza-finnesíthessék”, hogy az országban a finnek kulturálisan teljes jogúakká válhassanak. Ugyanakkor a Svédországban élő finn gyerekeknek bizony még ebben a században is a nyakába kerülhetett egy tábla, ha az iskolában anyanyelvén talált megszólalni, hogy „finnül beszélt”. A másik finnországi kisebbség a lappok, akik szintén sokat tudnának mesélni arról, hogy lapp-voltukért mennyi megaláztatásban volt részük, az ország legészakibb részében élnek. Körülbelül ötezren vannak, s java részük rénszarvastenyésztéssel foglalkozik. ... Elmondhatjuk, hogy a finnek, a svédek és a lappok között komolyabb összeütközések már nagyon régóta nem voltak. Az itteni hétköznapi élet a Közép-Európában egymásra uszított népek számára példaadó lehetne. Vaasában a finnek és a svédek nagyon jól megvannak egymás mellett. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy egymás közt ugyan viszonylag ritkán barátkoznak, eléggé elkülönülten élik életüket, de ellenséges érzület nélkül, megértéssel vannak egymás iránt. A város kormányzati életében van néha egy kis torzsalkodás, hogy ha a finnek kapnak valamit, akkor a svédeknek is kapniuk kell, s néha az is megtörténik, hogy ha például két uszodára vagy iskolára viszont már nincs pénze a városnak, akkor egyet sem építenek. Az ilyesmin az utca embere pedig mosolyog, hogy „na, már megint nem tudnak odafönn megegyezni”. Még megtoldanám ezt a finn-svéd kérdést egy történettel. Egyszer egy ismert erdélyi költő fölhívott telefonon itt, Finnországban, s a svéd kisebbségről kérdezett. Hogy mondjam el neki, hogy milyen jól megy a svédek dolga itt, Finnországban. Elmondtam volna neki, hogy igen jól vannak, csak a dolog nem úgy kezdődött, hanem úgy, hogy itt a svédek voltak az urak, s a finnek harcolták ki maguknak a jogot arra, hogy ebből az országból finn ország lehessen. „Az minket nem érdekel” – válaszolt. Ő tehát úgy gondolta, hogy „hazudjunk az (erdélyi) igazság érdekében”. Én viszont azt gondolom, hogy ez igen káros. Tudom, hogy innen, a béke szigetéről nekem, akinek a házába soha nem állítottak be részeg katonák, akinek nem kellett félnem attól, hogy lesz-e állásom, ha magyar vagyok, könnyű beszélnem, de ha úgy tennék, ahogyan a fenti költő, akkor éppen azt a tényt takarnánk el, hogy egy nagyhatalommal szemben sikerült a finneknek kulturális önállóságukat kivívniuk (ráadásul egy másik, még nagyobb hatalom árnyékában). Azt a tényt, hogy a közép-európai népek bajainak végső okozói mindig is a keleti és nyugati nagyhatalmak voltak. A köztük való őrldés. Ezt én nem tagadnám le azért, hogy valamely román politikusnak az orra alá lehessen dörgölnöm, hogy „bezzeg a civilizált és művelt Svédországban meg Finnországban nem így van”.

– *Létezik-e magyar közösség Vaasában? Ha igen, összejárnak-e, ápolják-e az anyanyelvüket?*

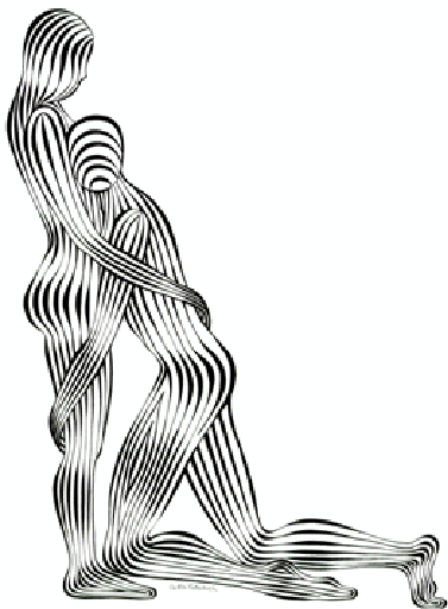
– Vaasában olyan kevesen vagyunk - három család, és egy idős festőművész -, hogy közösségről nemigen beszélhetünk. Mi viszont összejárunk, majd minden héten. Finnországban jelenleg kb. 1300-an vagyunk magyarok. A korábbi statisztikai adatokat nem ismerem, de szinte biztos, hogy 5-10 évvel ezelőtt fele ennyien

se voltunk. Akkoriban a legtöbben hangszeres zenetanárnak vagy zenésznek jött ide, nagy keletjük volt. Iskolai énektanárként csak hárman dolgozunk. Amikor idejöttem, értettem meg igazán, hogy mit ért Bartók és Kodály, illetve a tanítványaik munkássága. Otthon ez nem tűnt fel. Itt értettem meg, milyen lehetett a Bartók előtti magyar zenei világ. Itt tanultam meg igazán becsülni a munkásságukat. (Erről egyébként nemrégiben számoltam be az észti Tuna kultúrtörténeti folyóiratban.) Zenei téren valóban nagyon előre vagyunk. De visszatérve az itt élő magyarokra: az utóbbi években a Nokia cég vonzott ide rengeteg magyar szakembert. Őszintén örültem neki, amikor megtudtam, hogy ezek a javarészt fiatalok különféle összejöveteleket szerveznek – pl. a Turku Stockholm közötti sétahajón, legutóbb meg disznótorost –, s hogy a számítógépes szakemberek és a zenészek tartják a kapcsolatot. Nem akarok különködni, de nekem sajnos még nem volt időm elmenni egy összejövetelre. Várom a következőt, hátha ezúttal sikerül.

– Említette, hogy magyart tanít a Felnőttek Iskolájában – ki tanul Finnországban magyarul?

– Tíz évig tanítottam magyart finn felnőtteknek az itteni munkásegyletemen (ez itt olyasféle intézmény, mint Magyarországon a TIT = Tudományos Ismeretterjesztő Társulat). A kurzusra néhány egyetemistától eltekintve olyan emberek jártak, akik valami miatt szerették Magyarországot, a magyarokat. Sokan közülük éppen a már előbb említett testvérvárosi kapcsolatok során lettek Magyarországon barátokra. Vaasa luteránus egyházának a szegeói egyházzal van testvércapcsolata. Ma az egyetemen szinte minden finn szakosnak ismernie kell valamelyest a magyar nyelvet, de inkább csak nyelvtudományi szempontból. Amit nagyon helyesnek tartok. Magam még azon is gondolkoztam, hogy bármilyen furcsán is hangzik, a finn vagy az észti, esetleg valami más finnugor nyelvet nem ártana a gimnáziumba is bevezetni, féléves tantárgyként. Nem nacionalizmusból vagy ősmagyarkodásból. Hanem arra gondolva, hogy amikor egy francia vagy svéd egy másik európai nyelvet tanul, akkor rengeteg mindent megért saját nyelve történetéből, nyelvének (azaz anyanyelvi gondolkodásának!) működéséről, lehetséges jövőjéről, fejlődéséből. Szinte mintha tükröt tartana az anyanyelve elé. Rálátása lenne egy-egy szó jelentésének, hangalakjának változására, anyanyelvének hihetetlen mélységei tárulnak föl egy rokonnyelvvél való megismerkedéskor. Ez pedig nagy szellemi érték. Nálunk ebben az a probléma, hogy amikor egy svéd németet vagy angolt tanul, abból anyagi haszna lesz, a magyar diáknak ilyen haszna ebből nem lenne. Sajnos, ma ez a döntő. Az egyetemistákon kívül a magyarbarátok tanulnak magyarul, ők pedig sokan vannak. E barátságok egy része még a két világháború közötti időből való, amikor nagyon jó volt az észti-finn-magyar kulturális együttműködés, amint ezt számtalan háromnyelvű kiadvány is bizonyítja. Más részük nem felejtette el, hogy Magyarországról önkéntesek jöttek a finnek megsegítésére, amikor Oroszország megtámadta Finnországot az ún. téli háború idején. Nagyon sokan pedig 1956

miatt éreztek szimpátiát hazánk iránt. Akkor – az öregek elbeszéléseiből tudom – egész Finnország velünk volt. A sors iróniája, hogy az ENSZ '56-ot érintő döntéshozatalakor – a béketáboron kívül – egyedül a Kekkonen-vezette Finnország tartózkodott a szavazástól. A következő hullám a 70-es évek végén volt, amikor a Pozsgai Imre-féle Hazafias Népfront megkezdhette a finn–magyar baráti kapcsolatok kiépítését. A magyarul tanulók zöme közülük került ki.

Patachich Csilla rajza